

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI- JA TERVEYSALA

VUOROVAIKUTUSLEIKKIKERHO VARHAISENA TUKENA

TEKIJÄ. Enni Kettunen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä Enni Kettunen	
Työn nimi Vuorovaikutusleikkikerho varhaisena tukena	
Päiväys	22.10.2024
27/2	
Yhteistyötaho Kuopion kaupunki	
<p>Opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä. Kehittämistyön tarkoitus oli ohjata tehostetun tuen lapsille vuorovaikutusleikkikerho. Pienryhmässä tehostetun tuen lapsille tarjottiin turvallinen vertaisryhmä vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaitojen harjoitteluun. Kehittämistyön tavoitteena oli kehittää tehostettua tukea varhaiskasvatusryhmässä pienryhmäohjauksena. Ohjaamani vuorovaikutusleikkikerho toimi varhaisena tukena tehostetun tuen lapsille.</p> <p>Kehittämistyö toteutettiin lineaarisen mallin mukaan. Tavoitteena oli kehittää tehostettua tukea varhaiskasvatusryhmässä pienryhmäohjauksena. Tavoitteen asettamisen jälkeen suunnittelin viisi kohderyhmälle soveltuvaa vuorovaikutusleikkikerhokertaa, jossa harjoittelimme yhdessä hauskojen leikkien avulla vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaitoja. Vuorovaikutusleikkikerhon suunnittelu perustui teoreettiseen viitekehykseen, joka sisältää lasten vuorovaikutuksen kehittymisen ja tuen teorioita. Toteutusvaiheessa ohjasin vuorovaikutusleikkikerhon tehostetun tuen lapsille ja testasin, millainen sisältö soveltuu tälle kohderyhmälle.</p> <p>Vuorovaikutusleikkikerhon ohjaaminen tehostetun tuen lapsille vaati joustavan ja lapsilähtöisen ohjaamisen. Vuorovaikutusleikkikerhoon valitut lapset harjoittelevat joustamista ja sääntöjen noudattamista. Pelkästään tehostetun tuen lapsille ohjattu vuorovaikutusleikkikerho oli ajoittain vaativaa, koska lasten haastava käytös vei aikaa.</p> <p>Vuorovaikutusleikkikerhoon osallistuneita lapsia olisi tukenut vielä paremmin vuorovaikutusleikkikerho, jossa olisi ollut ”tukilapsi” näyttämässä esimerkkiä. Tällöin olisi ollut mahdollisuus harjoitella vielä enemmän vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaitoja. Tällä kohderyhmällä toteutettuna vuorovaikutusleikkikerho keskittyi suurimalta osin yksilöllisiin leikkeihin, koska osa lapsista ei halunnut ottaa kontaktia muihin lapsiin.</p>	
Avainsanat Vuorovaikutus, Leikki, Tehostettu tuki	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	4
2	KOLMITASOINEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA.....	6
2.1	Tehostettu tuki.....	6
2.2	Oppimisympäristö tuen toteutumisen mahdollistajana.....	6
3	VUOROVAIKUTUS VARHAISKASVATUKSESSA	8
3.1	Vuorovaikutustaitojen harjoittelu osana varhaiskasvatusta	9
3.2	Lasten sosiaaliset suhteet ja kaveritaidot.....	9
3.3	Tunteet ja tunnetaidot.....	10
3.4	Itsesäätelytaidot	11
4	LEIKIN MERKITYS LAPSEN KEHITYKSELLE	12
4.1	Vuorovaikutus- ja kontaktileikit vuorovaikutuksen oppimisessa.....	12
4.2	Leikin kehittyminen kohti yhteisleikkiä.....	12
4.3	Theraplay ja terapeuttinen leikki	13
5	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE.....	14
6	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	15
6.1	Suunnittelu	15
6.2	Toteutus.....	17
6.2.1	Ensimmäinen vuorovaikutusleikkikerhokerta.....	18
6.2.2	Toinen vuorovaikutusleikkikerhokerta.....	18
6.2.3	Kolmas vuorovaikutusleikkikerhokerta.....	18
6.2.4	Neljäs vuorovaikutusleikkikerhokerta.....	19
6.2.5	Viides vuorovaikutusleikkikerhokerta.....	19
6.3	Arviointi.....	20
7	POHDINTA.....	22
7.1	Kehittämistyön tuotoksen ja toteutuksen pohdinta.....	22
7.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	24
7.3	Ammatillinen kasvu	24
7.4	Kehittämistyön hyödynnettävyys ja kehittämisideat	25
	LÄHTEET	26
	LIITE 1: LASTEN PALAUTELOMAKE.....	28
	LIITE 2: SUOSTUMUS VUOROVAIKUTUSLEIKKIKERHOON	29

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksessa luodaan perusta lapsen oppimiselle. Tämä vaatii jokaisen lapsen yksilöllisen tuntemisen ja huomioimisen. Lapsen vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet vaikuttavat lapsen kehitykseen ja oppimiseen varhaiskasvatuksessa. (OPH 2022, 21.)

Varhaiskasvatusta laissa (Varhaiskasvatustaki 540/2018,3a luku 15a§) määritetään, että lapsella on oikeus tukeen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH 2022, 58) sanotaan, että tuki muodostuu varhaiskasvatuksessa esimerkiksi yksilöllisten tarpeiden huomioimisesta.

Lapsella on oikeus saada varhaiskasvatuksessa yleistä, tehostettua tai erityistä tukea. Lasta tuemalla varmistetaan hänen hyvinvointinsa, kehittyminen ja oppiminen. Tuen tasoilla voidaan liikkua lapsen tarpeiden mukaan. Tukitoimet järjestetään yleensä lapsen omassa varhaiskasvatustyryhmissä. (Sandberg 2023, 29.)

Yleinen tuki on osa varhaiskasvatustuksen pedagogiikka ja jokaisella lapsella on oikeus yleiseen tukeen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista ja sitä annetaan lapsen omassa varhaiskasvatustyryhmissä. Yleinen tuki on kestoltaan lyhytaikaista ja sillä pyritään vaikuttamaan asioihin varhaisessa vaiheessa. Mikäli yleinen tuki ei ole riittävää, niin lapselle voidaan antaa tehostettua tukea. Se on yksilöllisemmin suunniteltua ja vahvempaa kuin yleinen tuki. Siinä on käytössä useita tuen muotoja. Tehostettu tuki on voimassa niin kauan kuin sitä tarvitaan. (OPH 2022, 62–63; Sandberg 2023, 33–36.)

Määttä ym. (2017, 48) toteavat raportissaan, että ennalta ehkäisevä tuki on tärkeää, kun puhutaan varhaisesta tuesta, koska tällöin voidaan ehkäistä isomprien ongelmien muodostumista. Ennalta ehkäisevä tuki toteutuu kaikille suunnatussa laadukkaassa yleisessä tuessa. Sen perustalle voidaan vahvistaa tukea lasten tarpeiden mukaan. Ennalta ehkäisevään tukeen kuuluu lasten tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen.

Syrjämäki (2020,18), kirjoittaa artikkelissaan, että monien tutkimusten mukaan tuen tarve tarkkaavuuden, omatoiminnanohjaukseen ja kielellisen ilmaisuun liittyen ovat yhteydessä haasteisiin leikkisissä ja vuorovaikutuksessa. Vertaisvuorovaikutusta on tärkeä tukea, silloin kun lapsi tarvitsee aikuisen apua leikkiin liittymisessä ja vuorovaikutukseen leikkisä muiden lasten kanssa.

Hyvät vuorovaikutussuhteet ja tunteiden huomioiminen auttavat lapsia oppimaan uutta. Tunne yhteisöön ja vertaisryhmään kuulumisesta tukee lapsia oppimaan ja antaa lapselle onnistumisen ja ilon kokemuksia. Pedagogiikalla varmistetaan laadukas varhaiskasvatus. Se tarkoittaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka perustuu kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon. Pedagoginen toiminta tukee lasten hyvinvointia ja oppimista. (OPH 2022, 24.)

Kehittämistyön tavoitteena oli kehittää tehostettua tukea varhaiskasvatustyryhmissä pienryhmäohjauksena. Varhaiskasvatustyryhmissä tehostetun tuen lasten pienryhmämuotoisen toiminnan kehittämiseksi oli tarve. Kehittämistyön tarkoitus oli ohjata tehostetun tuen lapsille vuorovaikutusleikkikerho. Pienryhmissä tehostetun tuen lapsille tarjottiin turvallinen vertaisryhmä vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaitojen harjoitteluun.

Suunnittelin lasten tarpeiden mukaan viisi vuorovaikutusleikkikerhokertaa. Minulla oli haastavan kohderyhmän vuoksi mukana vuorovaikutusleikkikerhossa työpari. Vuorovaikutusleikkikerhossa harjoittelimme tehostetun tuen lasten kanssa vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaitoja hauskojen leikkien avulla yhdessä. Valitsin yhdessä varhaiskasvatusryhmän kasvattajien kanssa vuorovaikutusleikkikerhoon kolme tehostetun tuen lasta, joiden tarpeisiin vuorovaikutusleikkikerho vastasi parhaiten.

2 KOLMITASOINEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatuksessa hoidetaan, kasvatetaan ja opetetaan lapsia. Pedagogiikalla on tärkeä rooli varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatus kuuluu suomalaiseen koulujärjestelmään ja se käsittää lapsen ikävuodet 0–6. Varhaiskasvatuksen on tarkoitus esimerkiksi edistää lapsen oppimista, kasvua ja kehitystä sekä ehkäistä syrjäytymistä. (OPH 2024.)

Lapsella on oikeus tukeen varhaiskasvatuksessa. Yleinen tuki kuuluu kaikille varhaiskasvatuslain piirissä oleville lapsille. Yleinen tuki näkyy laadukkaana toimintana, joka on pedagogisesti suunniteltua. Jos lapsi tarvitsee lisää tukea, niin hänelle annetaan tehostettua tukea. Mikäli lapsella on esimerkiksi vamma tai sairaus, jonka vuoksi hän tarvitsee vielä tehostettua tukea enemmän tukea, niin hänelle annetaan erityistä tukea. Siinä tuki on yksilöllisesti suunniteltu. Erityinen tuki on kokoaikaista ja siinä on useita tukimuotoja. (Varhaiskasvatuslaki 3a luku 15§; Alila 2022, 19–20.)

2.1 Tehostettu tuki

Tehostettu tuki on säännöllistä ja siinä on yleensä useita eri tuen muotoja. Tuki voi olla lyhyt tai pitkäaikaista, riippuen lapsen tarpeista. Tehostettua tukea annetaan matalalla kynnyksellä, sillä ajoissa annettu tuki ehkäisee ongelmien kasaantumista. Lapsella ei tarvitse olla lääketieteellisiä diagnooseja saadakseen tehostettua tukea. (Alila 2022, 20.)

Tehostettuun tukeen siirtymisestä tehdään hallintapäätös. Tehostettuun tukeen siirtyvälle lapselle tehdään tehostetun tuen oppimissuunnitelma. Siihen merkitään lapsen oppimista, kehitystä ja kasvua tukevat pedagogiset keinot ja ratkaisut. Suunnitelmassa täytyy ottaa huomioon lapsen taidot ja kyky saavuttaa asetetut tavoitteet. Tarvittaessa mietitään pedagogisia keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. (Alila 2022, 20; Sandberg 2023, 35.)

Lapsen mahdollisia lääketieteellisiä diagnooseja ei kirjata pedagogiseen suunnitelmaan, koska niillä ei ole merkitystä pedagogiseen toimintaan. Suunnitelmaan kirjataan pedagogiset keinot tukeen liittyen. Lapsen tuki voi olla pedagogista, hoidollista tai rakenteellista. Pedagogista tukea voi olla esimerkiksi sensitiivinen vuorovaikutus- ja kommunikointi lapsen kanssa tai arjen struktuuri eli toimintojen toistuminen samanlaisina. Pienryhmätoiminta tai esimerkiksi avustajan palkkaaminen varhaiskasvatusryhmään ovat esimerkkejä rakenteellisista tuen muodoista. Tehostetussa tuessa lapsi voi myös saada hoidollista tukea, joka voi olla esimerkiksi perushoitoon tai avustamiseen liittyvää. (Alila 2022, 21; Sandberg 2023, 33–36.)

2.2 Oppimisympäristö tuen toteutumisen mahdollistajana

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022,58) sanotaan että, varhaiskasvatuksessa tukea annettaessa otetaan huomioon lapsen vahvuudet. Myös hyvinvointiin, oppimiseen ja kehitykseen liittyvät yksilölliset asiat huomioidaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen tuen tarve ja tukitoimet. Lapsen tuki muodostuu varhaiskasvatuksessa yksilöllisten tarpeiden huomioimisesta ja oppimisympäristöön tehdyistä muutoksista.

Lapsen tuen tarvetta miettiessä tulisi pohtia oppimisympäristön sopivuutta lapselle. Oppimisympäristöön kuuluvat esimerkiksi vuorovaikutuksen tavat, ryhmän tunnelmapiiri ja fyysiset tilat. Oppimisympäristöä muuttamalla voidaan tukea lasta ja hänen kehitystään. (Heiskanen, Pyökkimies & Syrjämäki 2022, 38–39).

Sandberg (2023, 20), nostaa esille vahvuusperusteisen tuen merkityksen. Hänen mukaansa kaikkien lasten vahvuudet tulee nähdä. Positiivisten asioiden huomioiminen lisää lasten kokemusta omasta osaamisesta joka taas kannustaa opettelemaan lisää. Lapsille muodostuu positiivinen minäkuva onnistumisen kokemusten kautta. Vahvuuksien huomioiminen luo hyvän ilmapiirin ja vuorovaikutuksen koko varhaiskasvatusryhmään.

3 VUOROVAIKUTUS VARHAISKASVATUKSESSA

Ihmiset pyrkivät vuorovaikutuksen eli viestinnän keinoin ilmaisemaan toisilleen tunteita, tarpeita ja ajatuksiaan. He myös tulkitsevat toisiltaan saatuja ilmaisuja. Ihmisten viestintä voi kielellistä tai ei-kielellistä. Ei- kielelliseen viestintään kuuluvat esimerkiksi eleet ja ilmeet. Kielellinen viestintä on tietoista vuorovaikutusta ja esimerkiksi eleet ja ilmeet voivat olla tietoista tai tiedostamatonta vuorovaikutusta. Kaikki ihmiset pystyvät olemaan vuorovaikutuksessa ja he ovat koko ajan vuorovaikutuksessa toistensa seurassa. (Launonen 2023, 7,17.)

Ihmisten vuorovaikutustaidot vaihtelevat. Vuorovaikutustaidoissa voidaan katsoa olevan neljä kehittämisaluetta. Ensimmäinen kehittämisalue on kommunikointi- eli viestintätaidot. Niitä pidetään merkittävimpinä vuorovaikutustaitoina. Kommunikoinnin avulla ilmaistaan omia tunteita, mielipiteitä, haluja ja päämääriä. Hyvän kommunikoinnin avulla voidaan välttää ristiriitoja ihmisten välillä. (Kauppila 2000, 22–23.)

Toinen vuorovaikutustaitojen kehittämisalue on sosiaalinen kyvykkyys. Se tarkoittaa kykyä toimia muiden kanssa. Sosiaalisesti kyvykkäät ihmiset pystyvät muodostamaan ystävyssuhteita ja he ovat suosittuja vertaistensa joukossa. He osaavat toimia monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa. Temperamentti vaikuttaa sosiaaliseen kyvykkyYTEEN. Luontaisesti ulospäin suuntautuneet ihmiset eli ekstrovertit ovat paremmassa asemassa sosiaalisessa kyvykkyudessa kuin luontaisesti vetäytyvät henkilöt eli introvertit. Ihmisen sosiaalista kyvykkyyttä voi harjaannuttaa. (Kauppila 2000, 23; Keltikangas-Järvinen 2012,51.)

Sosiaalinen havaitseminen ja herkkyys on kolmas vuorovaikutustaitojen kehittämisalue. Sillä tarkoitetaan kykyä huomata toisen ihmisen asema esimerkiksi erilaisissa ryhmätilanteissa. Tämä vaatii ei kielellisten- viestien havaitsemistaitoa. Neljäs vuorovaikutustaitojen kehittämisalue on empatia. Ihmisen empaattisuudesta kertoo kyky asettua toisen asemaan ja ymmärtää toista ihmistä. Käsitteet sosiaalinen havaitseminen ja herkkyys sekä empatia ovat lähellä toisiaan. (Kauppila 2000, 23.)

Lapsi alkaa ymmärtämään noin kolmevuotiaana, että muilla on erilaiset tunteet kuin hänellä. Hän pystyy reagoimaan toisen tunteisiin empaattisesti. Noin neljävuotias ymmärtää, että sama tilanne voi aiheuttaa eri ihmisille eri tunteita. (Keltikangas-Järvinen 2012, 63.)

Ensimmäisinä ikävuosina pienelle lapselle kehittyy kiintymyssuhde hänelle tärkeisiin aikuisiin. Lapsi ottaa luontaisesti kontaktia lähellään oleviin ihmisiin. Hän äänтелеe, liikehtii ja ilmeilee. Tällä tavoin hän ilmaisee omaa mielentilaansa. Lähellä olevat ihmiset voivat lisätä omalla käytöksellään lapsen turvallisuuden tai stressin tunnetta. Kiintymyssuhde on vuorovaikutustaitojen ja kognitiivisten taitojen perusta. Lapsi pystyy muodostamaan käsityksen minuudestaan ollessaan vuorovaikutuksessa turvallisen aikuisen kanssa. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi tiedostaa olevansa itsenäinen olento. Turvallisen kiintymyssuhteen avulla lapsi näkee miten ihmiset toimivat toistensa kanssa. Turvallinen kiintymyssuhde vaikuttaa positiivisesti lapsen itsesääätely- ja tunnetaitoihin. (Keltikangas-Järvinen 2012, 26–27; Sandberg 2023, 170.)

Lapsi voi kiintyä myös etäiseen tai laiminlyövään aikuiseen. Jos lapsen tarpeisiin ei vastata johdonmukaisesti ja oikea-aikaisesti, lapsi kokee turvattomuuden tunnetta. Hän ei pysty ennakoimaan aikuisen reaktioita. Esimerkiksi mielenterveys- tai päihdeongelmainen vanhempi voi olla käytökseltään arvaamaton ja epäjohdonmukainen. (Sinkkonen 2018, 39–40.)

3.1 Vuorovaikutustaitojen harjoittaminen osana varhaiskasvatusta

Varhaiskasvatuksessa lapselle on mahdollisuus muodostaa kaverisuhteita. Varhaiskasvatus on monelle lapselle ensimmäinen paikka, jossa hän on osa vertaisryhmää. Siellä hänelle alkaa muodostua kuva itsestään kaverina ja ryhmän jäsenenä. Lapsen ollessa vuorovaikutuksessa hänelle merkityksellisten henkilöiden kanssa, hänen minäkuvansa kehittyy. (Laaksonen 2022, 45–46.)

Vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä ihmisille, joten lasten on tärkeä harjoitella niitä. Vuorovaikutustaitoihin liittyy kyky kuunnella, ymmärtää ja havaita erilaisia mielipiteitä. Lapsen on myös tärkeää kyetä pohtimaan omia asenteita ja arvojaan. Nämä taidot vaikuttavat huomattavasti lapsen hyvinvointiin, identiteettiin ja toimintakykyyn. Vuorovaikutustaitojen kehittäminen on osa varhaiskasvatusta. (OPH 2022, 27.)

Varhaiskasvatuksessa lapsia kannustetaan sosiaalisuuteen. Kasvattajat ovat esimerkkinä lapsille näyttämällä mallia vuorovaikutustilanteissa. Lapsille opetetaan kauniita käytöstapoja ja toisten huomioimista. Ristiriitatilanteiden selvittäminen ja toisten asemaan asettumisen harjoittelu kuuluvat varhaiskasvatuksessa opeteltaviin taitoihin. (OPH 2022, 27.)

Luttinen (2006, 74) toteaa pro- gradu tutkielmassaan, että varhaiskasvatuksessa olisi tärkeä tietää enemmän lasten vertaissuhteista ja vuorovaikutuksesta. Hän näkee myös erilaisten harjaannuttamiskeinojen käyttämisen tärkeänä sosiaalisten taitojen opettelemisessa varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022, 28) sanotaan, että hyvä vuorovaikutus on osa varhaiskasvatusta. Kasvattajien tehtävä on tukea lapsia vuorovaikutustilanteissa ja auttaa lasten kaverisuhteiden syntymistä. Lasten kanssa opetellaan itsesäätelyä ja tunteiden tunnistamista. Tunteiden nimeäminen ja havaitseminen kehittävät lasten tunnetaitoja.

Heikot vuorovaikutustaidot voivat johtaa syrjimiseen. On tärkeää, että myös tukea tarvitsevat lapset tulevat hyväksytyiksi omassa varhaiskasvatusryhmässään. Kasvattajien on huomioitava lasten välinen vuorovaikutus ja huolehdittava, että kaikkia kohdellaan tasavertaisesti taidoista riippumatta. (Sandberg 2023, 169.)

3.2 Lasten sosiaaliset suhteet ja kaveritaidot

Sosiaalisten taitojen avulla ollaan tekemässä muiden ihmisten kanssa. Sosiaalisia taitoja voi harjoitella. Ne tarkoittavat taitoja, joiden avulla ollaan muiden ihmisten kanssa. Sosiaalisuudella taas tarkoitetaan sitä, kuinka kiinnostunut ihminen on muista ihmisistä ja heidän seurastaan. Vaikka ihminen on kiinnostunut muiden seurasta, voi häneltä puuttua tarvittavat sosiaaliset taidot heidän kanssaan toimimiseen. Sosiaaliset taidot kehittyvät kasvatuksen ja kokemuksen avulla. Sosiaalisuudesta on hyötyä sosiaalisten taitojen oppimisessa (Keltikangas- Järvinen 2010, 17–18.)

Lapsen kykyä tulla toimeen eri tilanteissa kutsutaan sosiaalisiksi kompetenssiksi. Sen avulla pystytään huomiomaan muut ihmiset ja samalla saavuttamaan omia päämääriä toisten kanssa toimiessa. Tähän liittyy kyky tunnistaa ja ottaa huomioon muiden tunteita. (Sandberg 2023, 168.)

Ympäristö ja tilanne vaikuttavat lapsen käytökseen sosiaalisissa tilanteissa. Vireystaso eli väsymys tai virkeys vaikuttavat lapsen käytökseen. Vieraassa ympäristössä väsyneenä lapsi käyttäytyy eri tavalla kuin virkeänä tututussa ympäristössä. Myös ympäristön äänimaailma vaikuttaa lapsen käytökseen. (Saarinen ym., 2023, 2.luku.)

Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan taitoja, joiden avulla toimitaan muiden kanssa. Toimintatavat vaativat kasvattajilta puuttumista ja ohjaamista. Lapset voivat toimia aggressiivisesti muita kohtaan, koska tällä tavoin he saavat nopeasti haluamansa. Esimerkiksi kaverilta on helpompi viedä lelu kädestä kuin neuvotella. Sosiaalisesti hyväksytyllä käytöksellä lapsi saavuttaa haluamansa hitaammin. (Keltikangas- Järvinen 2010, 23–24.)

Lapsi harjoittelee kavereiden kanssa useita taitoja leikin avulla. Vertaisryhmässä kehitetään vastavuoroisen vuorovaikutussuhteen muodostamista, toisten huomioimista ja oman mielipiteen kertomista. Hyvä vertaissuhde kehittää lapsen taitoja. Esimerkiksi lapsen kaveritaidot harjaantuvat ja lapsi pääsee kokeilemaan kavereiden kanssa olemista. Positiiviset kokemukset vertaisten kanssa arjessa lujittavat lapsen itsetuntoa ja lapsi kokee vertaisten kanssa toimimisen mukavaksi. Näin muodostuu myönteisen vuorovaikutuksen kehä, jossa positiiviset kaverisuhteet parantavat lapsen minäkuva ja kaveritaitoja. Kaverisuhteiden kehittymistä parantavat myönteinen ja todellisuutta vastaava minäkuva. (Laaksonen 2022,58.)

Mielenteorian kehittyminen vaikuttaa lasten yhteisleikkitaitoihin. Sen avulla lapsi pystyy ymmärtää muiden tunteita, ajatuksia ja uskomuksia. Mielenteorian kehittymisen myötä lapsi voi harjoitella kompromissien tekoa ja muiden näkökulmien huomioimista. Mielenteorian avulla lapsi pystyy leikkimään roolileikkejä muiden lasten kanssa. Mielenteorian kehittyminen tukee lapsen empatia- ja myötätuntokyvyn kehittymistä. (Saarinen ym. 2023,2. luku.)

Kielenkehitys vaikuttaa lapsen kehitykseen kokonaisvaltaisesti. Lapsi käyttää puhetta esimerkiksi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja ajatusten ja tunteiden ilmaisussa. Noin neljävuotiaana käytetään kysymyslauseita, käskyjä ja kieltoja. Nämä auttavat toimimaan arjen tilanteissa. Lapsi kykenee vaikuttamaan asioihin ja ilmaisemaan mielipiteitään puheen avulla. Tätä kautta myös kavereiden kanssa toimiminen on helpompaa arjen perustilanteissa. (Saarinen ym. 2023,2. luku.)

3.3 Tunteet ja tunnetaidot

Tunteet kuten ilo, hämmästyminen tai suru ovat elimistön tarkoituksenmukaista psyykkisfysiologista toimintaa. Ne ovat koko ajan läsnä elämässämme. Tunteet ovat seurausta esimerkiksi erilaisten sosiaalisten tilanteiden aikaansaamista reaktioista. Ne vaikuttavat toimintaamme ohjaamalla psyykkisiä ja fyysisiä voimavarojamme tilanteeseen sopivalla tavalla. Tunteet ovat yleensä lyhytkestoisia, mutta ne voivat pitkittyä ja kestää useamman tunnin. (Nummenmaa 2010, 11; Sandberg 2023, 155.)

Lapsi oppii ymmärtämään tunteisiin vaikuttavia ulkoisia ja sisäisiä asioita noin neljävuotiaana. Tämä johtuu mielenteorian kehittymisestä. Lapsi osaa arvioida mitä tunteita eri tilanteet voivat aiheuttaa. Hän tietää, että esimerkiksi väsyneenä voi kiukuttaa. (Saarinen ym. 2023, luku 2.)

Tunnetaidot auttavat tunteiden säätelyssä. Ulkoisia ja sisäisiä impulsseja ja ärsykeitä käsitellään tunnetaitojen avulla. Lapsen pitää saada kokea kaikkia tunteita turvallisessa ja hyväksyvässä ympäristössä. Lapsen hyviin tunnetaitoihin kuuluu kyky tunnistaa tunteita, hallita ja kanavoida tunteita sekä käsitellä niitä. Hänen tulee myös ottaa huomioon esimerkiksi kavereiden tunnereaktiot. (Sandberg 2023, 149–150.)

3.4 Itsesäätelytaidot

Itsesäätelyn avulla voidaan hallita omaa käyttäytymistä, kognitiivista toimintaa ja tunteita ja sopeuttaa oma käytös tilanteeseen sopivaksi. Itsesäätelyyn liittyy kyky ottaa muut huomioon ilmaistessa omia tunteita. Hyvät itsesäätelytaidot omaava lapsi suhtautuu neutraalisti hävitessään esimerkiksi pelin. Hän ei koe itseään huonoksi epäonnistuttuaan ja hän ymmärtää, että vain yksi voi voittaa pelissä. Hän voi pystyä kehumaan pelikaveriaan voitosta. Pettymyksen tunne menee nopeasti ohi ja lapsi saattaa ymmärtää, että häviäminen ei ole vakavaa. (Ahonen 2017, 18–19.)

Tunnetaidot liittyvät lapsen itsesäätelytaitoihin. Niitä harjoiteltaessa kiinnitetään huomiota tunteiden nimeämiseen ja niiden sanoittamiseen. On tärkeää harjoitella myös kykyä toimia vaikean tunteen kanssa. (Laaksonen 2022, 52.)

Lapsen itsesäätelytaidot vaikuttavat lapsen toimintaan ja tunteiden ilmaisemiseen varhaiskasvatuksessa. Hyvästä itsesäätelystä kertovat toisten huomioiminen, itsehillintä ja kyky odottaa. Itsesäätelyn avulla lapsi pysäyttää toimintansa, kun tilanne on kuormittava. Lapsen itsesäätelytaidot joutuvat koe-tukselle arkisissa tilanteissa varhaiskasvatuksessa, kuten mieluisan leikin lopettamisessa ja konflikti-tilanteissa. Lapsen reaktioihin ja itsesäätelyyn vaikuttavat, vireystaso ja lapsen taidot. (Sainio, Sajaniemi ja Pajulahti 2020, 28; Laaksonen 2022, 49–50.)

Lapsi voi menettää tunteidensa hallinnan, jos pettymysten sietäminen on hänelle vaikeaa. Esimerkiksi hävitessä pelin lapsi voi reagoida voimakkaasti itkemällä tai raivostumalla. Hän ei kykene otta-maan tällaisessa tilanteessa muiden tunteita huomioon. Taito säädellä tunteita vaikuttaa kykyyn hal-lita käyttäytymistä. Jos lapsi ei vielä pysty säätelemään tunteitaan se näkyy hänen käytöksessään. Tunnetta seuraa toiminta, jota lapsi ei kykene hallitsemaan. Hän voi esimerkiksi suuttuessaan kiljua tai lyödä. (Ahonen 2017, 19.)

Itsesäätelytaidot vaikuttavat lapsen sosiaalisten suhteiden muodostumiseen. Lapsi pystyy säätele-mään voimakkaita tunteita, kun hänen itsesäätelytaitonsa kehittyvät. Itsesäätelytaitoja voidaan opet-taa ja harjoitella varhaiskasvatuksessa. Tavoitteiden pitää olla lapsen kehitystason mukaisia. Oppi-akseen itsesäätelytaitoja lapsi tarvitsee aikuisen sensitiivistä apua esimerkiksi tunteiden tunnistami-seen ja tilanteeseen sopivan käyttäytymisen oppimiseen. (Ahonen 2017, 19–20; Sainio, Pajulahti & Sajaniemi 2020, 24.)

Halttusen (2012, 72) tutkimuksessa ilmeni, että itsesäätelyn haasteista kärsivillä lapsilla oli ongelmia myös vertaissuhteissa. Kyseisille lapsille oli myös vaikea asettua toisen asemaan. Tutkimuksessa ilmeni myös, että samat lapset kärsivät itsehillinnän haasteista. Tämä tuli esille muiden leikkien ha-jottamisena ja lelujen ottamisena kaverilta.

4 LEIKIN MERKITYS LAPSEN KEHITYKSELLE

4.1 Vuorovaikutus- ja kontaktileikit vuorovaikutuksen oppimisessa

Varhaisessa vuorovaikutuksessa aikuiset ohjaavat toimintaa. Lapsi alkaa tulla tietoisemmaksi kyvystään vaikuttaa muiden käyttäytymiseen ensimmäisen ikävuotensa aikana. Aluksi vuorovaikutus tapahtuu päivittäin toistuvissa hoivatilanteissa kuten syöttämisessä ja vaipanvaihdoissa. Lapsen kasvaessa aikuiset alkavat leikkiä hänen kanssaan vuorovaikutusta tukevia leikkejä. (Launonen 2023, 35.)

Helenius ja Korhonen (2020, luku 5) esittelevät Aldisin (1975) ja Tomasellon (2008) tutkimuksia, joissa on tarkasteltu vuorovaikutusleikkiä. Se on ensimmäisiä leikkejä, joita lapset leikkivät yhdessä tuttujen aikuisten kanssa. Vuorovaikutusleikeissä aikuiset puhuvat lapsille ja toiminnassa näkyy molemmin puolinen ilo ja hyväksyntä. Vuorovaikutusleikkejä käytetään Theraplay terapiassa, jossa pyritään korjaamaan varhaisen vuorovaikutuksen puutteita läheisyyden ja kommunikaation avulla.

Varhaisissa kontaktileikeissä yleensä toistuva kaava, joten lapset osaavat jo odottaa leikkiä ja sen eri vaiheita. Leikissä on huipentuma, joka tuottaa lapselle hyvän olon. Kontaktileikeissä lapset ovat osa leikkiä. Esimerkiksi harakka huttua keittää- leikissä, lasten sormet ovat linnunpoikasia ja lasten kämmen on kattila. Kontaktileikit tukevat lasten kielenkehitystä, koska ne sisältävät usein riittelyä ja loruttelua. Tästä esimerkkinä körö-körö-kirkkoon- leikki. (Helenius ja Korhonen 2020, luku 5; Launonen 2023, 36.)

4.2 Leikin kehittyminen kohti yhteisleikkiä

Itsenäinen leikkiminen alkaa kehittyä, kun pieni lapsi lähtee itsenäisesti liikkeelle ja alkaa tutkia ympäristöään. Hän alkaa käsittää itsensä erillisenä olentona huoltajasta. Tästä käytetään nimitystä minän eriytyminen. Lapset tutkivat asioita käsillään ja suullaan. Tästä vaiheesta puhutaan esineleikinä. Aikuisen tulee nimetä esineitä lapsille ja kertoa mitä esineillä tehdään. Esineleikissä lapset alkavat olla vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa. Lasten persoonallisuus alkaa rakentua vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. (Jantunen, Suutarla & Heino 2019, 66; Helenius & Korhonen 2020, luku 5.)

Lapset leikkivät esineleikkejä ensimmäiset kolme ikävuotta. Niissä lapset jäljittelevät oppimiaan toimintoja. Esittävät lelut kuten nuket ovat tärkeitä esineleikin vaiheessa. Lapset toistavat leikissään kuulemiaan asioita ja leikki tukee lasten kielenkehitystä. Lapset osoittavat tunteita leikissä esimerkiksi pehmoeläimiä kohtaan, joten leikki kehittää lasten tunne-elämää. (Jantunen ym. 2019, 29, 66–67; Helenius & Korhonen 2020, luku 5.)

Lapsi alkaa leikkiä roolileikkejä noin kolmivuotiaana. Tämä on mahdollista lapsen kielen kehittyessä, jolloin lapsen on mahdollista omaksua erilaisia rooleja. Esineleikissä olleet lyhyet kuvitelmat muodostuvat juonellisiksi tarinoiksi. Roolileikissä lapsilla on yhteistoimintaa muiden lasten kanssa. Lapsen mielikuvitus kehittyy roolileikissä. Myös oman toiminnan hallinta ja suunnittelu kehittyvät. (Jantunen ym. 2019, 69–70; Helenius & Korhonen 2020, luku 5.)

Saarisen ym. (2023, luku 2) mukaan lapset pystyvät leikkimään yhteisleikkejä noin neljävuotiaina. Yhteisleikit ovat edistynein leikin muoto. Niissä lapset leikkivät yhdessä ja heillä on tietyt roolit ja tavoitteet leikin suhteen. Yhteisleikissä lapset harjoittelevat neuvottelemista leikin etenemisestä ja roolien jakamisesta. Lapset harjoittelevat ristiriitojen ratkaisemista ja kompromissien tekemistä yhteisleikissä.

4.3 Theraplay ja terapeuttinen leikki

Theraplay on lähtöisin Yhdysvalloista, jossa se kehitettiin 1960-luvun lopussa. Se oli osa varhaiskuntoutusohjelmaa, joka oli tarkoitettu syrjäytymisvaarassa oleville lapsille. Theraplayta on sen jälkeen muokattu monipuolisemmaksi ja se on käytössä Yhdysvaltojen lisäksi Euroopassa ja Kanaadassa. Sitä käytetään esimerkiksi sijaishuollossa, kouluissa, perhekuntoutuksessa ja varhaiskasvatuksessa. Suomen Theraplay-yhdistys järjestää Theraplay-koulutusta ja työnohjausta Suomessa. Suomessa Theraplay-terapiaa käytetään esimerkiksi vuorovaikutus- ja emotionaalisten häiriöiden hoidossa. (Jernberg & Booth 2003,21; Suomen Theraplay- yhdistys, n.d. b)

Ryhmätheraplayssa terapeuttisina elementteinä käytetään hoivaleikkejä, jolloin ryhmään osallistuville lapsille annetaan yksilöllistä huomiota ja heitä kannustetaan tuomaan esille omia tarpeitaan. Toiminta suunnitellaan lasten kehitysvaihe ja taitotaso huomioiden. Tavoitteena on tarjota sopivia haasteita ja onnistumisen kokemuksia yhdessä ryhmän kanssa. (Jernberg & Booth 2003, 103, 343; Suomen Theraplay-yhdistys Ry, n.d. a.)

Ryhmätheraplayta ohjaavat neljä sääntöä: 1. Satuttaa ei saa, 2. Pysytään yhdessä, 3. Pidetään hauskaa ja 4. Aikuinen johtaa. Säännöt luovat lapsille turvan tunteen ja antavat struktuurin ryhmätheraplaylle. (Jernberg & Booth 2003, 345–347.)

Ryhmätheraplayn avulla voidaan parantaa kaverisuhteita varhaiskasvatuksessa lapsiryhmässä. Sitä voidaan käyttää ryhmähengen rakentamiseen ja osallistujien sosiaalisten taitojen vahvistamiseen. Toiminta sisältää vuorovaikutusleikkejä, joiden tavoitteena on tarjota hyviä kokemuksia psyykkisesti turvallisessa tilanteessa. Ohjauksessa tulee huomioida erityisesti psyykkisen turvallisuuden ja hoidon kokemukset. (Jernberg & Booth 2003,343; Suomen Theraplay-yhdistys Ry, n.d a.)

5 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Kehittämistyön tarkoituksena oli ohjata vuorovaikutusleikkikerho, johon osallistui tehostetun tuen lapsia. Kehittämistyön tavoitteena oli kehittää varhaiskasvatusryhmässäni tehostettua tukea pienryhmäohjauksena. Vuorovaikutusleikkikerhoon valittiin tehostetun tuen lapsia, jolloin voitiin parhaiten vastata heidän tuen tarpeisiinsa pienryhmäohjauksena. Samalla heille tarjottiin sosiaalis-emotionaalista tukea pienryhmässä.

Kehittämistyön tavoitteena oli kehittää tehostettua tukea varhaiskasvatusryhmässä pienryhmäohjauksena. Varhaiskasvatusryhmässä tehostetun tuen tarpeen ryhmämuotoiselle kehittämiselle oli tarve, jolloin tehostetun tuen lapsille tarjotaan turvallinen vertaisryhmä. Vuorovaikutusleikkikerhossa vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaitoja harjoiteltiin hauskojen leikkien avulla yhdessä. Kehittämistyö sisältää pedagogisen suunnitelman viidelle vuorovaikutusleikkikerhokerralle.

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä. Kehittämistyössäni sovelsin Toikan ja Rantasen (2009, 64) esittelemää projektityön lineaarista mallia (Kuva 1). Kehittämistyössä oli selkeä tavoite eli tehostetun tuen kehittäminen varhaiskasvatusryhmässä pienryhmäohjauksena. Lineaarisessa mallissa tavoitteen määrittelyn jälkeen on suunnittelu. Vuorovaikutusleikkikerhon suunnittelu perustui teoreettiseen viitekehykseen, joka sisältää lasten vuorovaikutuksen kehittymisen ja tuen teorioita. Toteutusvaiheessa ohjasin vuorovaikutusleikkikerhoa tehostetun tuen lapsille työparityöskentelynä. Kehittämistyön viimeisessä vaiheessa arvioin ryhmämuotoisen tehostetun tuen kehittämiskokeilua ja vuorovaikutusleikkikerhon soveltuvuutta varhaiskasvatukseen. Lopuksi pohdin, miten vuorovaikutusleikkikerhoa voisi kehittää jatkossa.

KUVA 1. Kehittämistyössä käytetty lineaarinen malli (Toikko & Saarinen 2009, 64)

6.1 Suunnittelu

Vuorovaikutusleikkikerhoon valituilla lapsilla on ongelmia itsesäätelystä. Vuorovaikutusleikkikerhossa harjoitteleminen kaveri-, vuorovaikutus-, ja tunnetaitoja. Yhteisen tekemisen avulla lapsilla on mahdollisuus saada uusia toimintatapoja ja positiivisia kokemuksia vertaissuhteista.

Hakalan (2022,25) mukaan kehittämistyössä kehitetään asiaa, jonka kehittämistarve on työelämälähtöinen. Lisäksi kehittämistyössä kirjoitetaan raportti. Kehittämistyössä on siis kaksi osiota. Sitä tehdessä täytyy tuoda ilmi oma perehtyneisyys alan lähdekirjallisuuteen.

Työskentelen varhaiskasvatuksessa ja täydennän aiempaa Sosionomin tutkintoani Varhaiskasvatuksen sosionomiksi. Aloitin syksyllä 2023 3–5-vuotiaiden varhaiskasvatusryhmässä työskentelyn. Varhaiskasvatusryhmästä nousi esille, että tehostetun tuen piirissä olevat lapset tarvitsevat tukea vuorovaikutus-, tunne- ja kaveritaitoihin. Keskustelin varhaiskasvatusryhmän kasvattajien kanssa ja pohdimme, että voisin kokeilla tehostetun tuen lapsille pidettävää kerhoa. Varhaiskasvatusyksikön johtaja ja Varhaiskasvatuksen erityisopettaja pitivät ideaani hyvänä, joten aloin työstämään kehittämistyötä.

Perehdyin vuorovaikutus-, tunne- ja kaveritaitoihin ja niiden harjoitteluun. Opinnoissani perehdyin theraplayhin ja päätin käyttää siinä olevaa ryhmämuotoista theraplayta oman kerhoni pohjana. Nimesin kerhoni vuorovaikutusleikkikerhoksi. Minulla ei ole theraplayohjaajan koulutusta, joten ohjaamani vuorovaikutusleikkikerho ei ollut terapiaa.

Päädyin viiteen vuorovaikutusleikkikerhokertaan. Varhaiskasvatusryhmässämme oli tuolloin neljä tehostetun tuen lasta, joista valitsin vuorovaikutusleikkikerhoon kolme lasta. Tein valinnat vuorovaikutusleikkikerhon toimivuuden ja lasten tarpeiden perusteella. Keskustelin varhaiskasvatusryhmän kasvattajien kanssa ketä lapsia vuorovaikutusleikkikerho tukisi parhaiten.

Vuorovaikutusleikkikerhoon osallistuvien lasten mahdollisen haastavan käytöksen vuoksi minulla oli mukana työparina varhaiskasvatusryhmän ryhmäavustaja. Otin vuorovaikutusleikkikerhoon mukaan työparin, jotta pystyisin itse keskittymään vuorovaikutusleikkikerhon ohjaamiseen. Työparini tehtävä oli auttaa lapsia keskittymään ja tarvittaessa hän poistui lapsen kanssa hetkeksi toiseen tilaan. Keskustelin vuorovaikutusleikkikerhon säännöistä ja ohjaamisen periaatteista työparini kanssa ennen vuorovaikutusleikkikerhon aloittamista. Pohdimme etukäteen mahdollisia haastavia tilanteita, joita juuri tällä ryhmällä voisi olla. Tästä esimerkkinä levottomuus, hankaluus pysyä aloillaan ja kavereiden hännäminen. Ohjaamisesta keskustellessa toin esille joustavuuden ja positiivisen ohjaamisen tärkeyden.

Pyysin kaikilta vuorovaikutusleikkikerhoon osallistuvien lasten vanhemmilta luvan lapsen vuorovaikutusleikkikerhoon osallistumiseen (Liite 2). Kaikkien lasten vanhemmat antoivat luvan lapsensa osallistumiseen. Tämän jälkeen aloin suunnittelemaan vuorovaikutusleikkikerhon sisältöä tarkemmin. Tein lapsille palautelomakkeet (Liite 1), jotka täytettiin nimettöminä. Suunnittelin, että lapset täyttävät aikuisen kanssa joka kerran jälkeen palautelomakkeen. Laitoin lomakkeeseen erilaisia naamoja, joista lapset pystyivät värittämään sopivan, joka kuvaa heidän mielipidettään vuorovaikutusleikkikerhokerrasta. Laitoin lomakkeeseen myös yhden avoimen kysymyksen, jonka kysyin lapselta ja kirjasin itse vastauksen lomakkeeseen. Suunnittelin, että lasten ei ole pakko täyttää lomaketta, jos he eivät halua.

Yhdistin pedagogisen harjoittelun kehittämistehtävän kehittämistyöni tekemiseen. Harjoitteluni aikana testasin vuorovaikutusleikkikerhoa tehostetun tuen lapsilla ja kokeilin mitkä leikit ja sisällöt toimivat tällä ryhmällä. Suunnittelin aluksi yleisen sisällön, mutta muokkasin sisältöjä sitä mukaa, kun pidin vuorovaikutusleikkikerhoa ja huomasin, kuinka ryhmä toimii ja millaiset leikit ja harjoitteet soveltuvat tälle ryhmälle. Pääpaino vuorovaikutusleikkikerhossani oli vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaitojen harjoittelu. Kehittämistyöni sisältää vuorovaikutusleikkikerhon pedagogisen suunnittelun ja ohjauksen.

Ahosen (2017, 183–184, 187) mukaan pienryhmissä toimiminen vähentää haastavien tilanteiden muodostumista varhaiskasvatuksessa. Pienryhmässä ärsykkeiden määrä on pienempi kuin suuressa ryhmässä, joten tarkkaavuuden ja keskittymisen haasteisiin tukea tarvitsevien lasten on helpompaa keskittyä. Pienryhmätoiminnalle ei ole selkeää rajausta. Pienryhmätoiminta voi olla koko-ikäistä tai vain esimerkiksi askartelu- tai musiikki-aktiviteettia. Sosiaalis-emotionaalista tukea tarvitsevat lapset hyötyvät mahdollisimman pienistä ryhmistä.

Vuorovaikutusleikkikerhoon valitut lapset tarvitsevat tukea vuorovaikutus-, tunne- ja kaveritaitoihin. He saattavat puhua kavereille kovaan ääneen tai viedä leluja kädestä. Vuorovaikutusleikkikerhoon osallistuvat lapset tarvitsevat tukea tunteiden säätelyssä ja nimeämisessä. He tarvitsevat aikuisen apua tunteiden nimeämiseen ja hankalan tunteen purkamiseen. Kiukku saattaa näillä lapsilla purkautua esimerkiksi tavaroiden heittelemisenä tai kohdistua lapseen itseensä. Vuorovaikutusleikkikerhoon osallistuvat lapset tarvitsevat aikuisen tukea kavereiden kanssa leikkimisessä ja leikkiin liittymisessä. Osa heistä tarvitsee tukea toiminnanohjaukseen ja tarkkaavuuteen.

Lapsen haastava käytös ei ole tahallista. Taustalla ovat lapsen sosiaalis-emotionaaliset taidot. Niillä tarkoitetaan lapsen kykyä käsitellä ja ilmaista tunteitaan. Myös vuorovaikutustyyli muiden lasten ja aikuisten kanssa kuuluu sosiaalisemotionaalisiin taitoihin. Käyttäytymisen ja tunne-elämän haasteiden sijaan on parempi puhua sosiaalis-emotionaalisten taitojen tuen tarpeesta. Haasteista puhuminen voi leimata lapsen ongelmalliseksi. (Ahonen 2017, 29,16.)

6.2 Toteutus

Suunnittelin vuorovaikutusleikkikerhossa käytettävän ohjauksen runkosuunnitelman, joka pohjautuu ryhmätheraplayhin. Osa vuorovaikutusleikkikerhoon osallistuvista lapsista tarvitsee tukea oman toiminnanohjaukseen. Toiminnanohjaukseen tukea tarvitsevia lapsia voi häiritä ympäristön ärsykkeet kuten muiden lasten äänet tai leikit (Sandberg 2023,129–130). Vuorovaikutusleikkikerhon tilan tulee olla rauhallinen ja häiriötön, joten valitsin tilaksi päiväkodin lepohuoneen.

Ohjasin lapset lepohuoneeseen joka kerta eri tavoin. Laitoin aikaisemmin valmiiksi lapsille tyynyt lattialle, joille he kävivät istumaan. Suunnittelin aluksi, että istumajärjestys on pysyvä, koska kyseessä on lapset, joilla on haasteita oman toiminnanohjauksessa ja tarkkaavuudessa. Sandbergin (2023,129) mukaan toiminnanohjaukseen tukea tarvitsevat lapset voivat olla joustamattomia. Tämä tulee esille arjen rutiinien muutoksissa, joihin näiden lasten voi olla hankala tottua.

Ryhmän aloitusvaiheessa kävimme läpi vuorovaikutusleikkikerhon säännöt: 1. Satuttaa ei saa, 2. Pysytään yhdessä, 3. Pidetään hauskaa ja 4. Aikuinen johtaa. (Jernberg & Booth 2003, 345–347.) Sen jälkeen lauloimme alkulaulun, joka on joka kerta sama. Laulu on ”Sinä olet ihana” (Poikela 2020). Laulun aikana silitin lasta, jos hän halusi. Laulun avulla huomioin jokaisen lapsen yksilöllisesti.

Hoivahetki sisälsi hoivakokemuksen, jolloin lapsille tarjottiin kokemuksia hoivatuksi tulemisesta. Tämä lisää lapsen turvallisuuden tunnetta ja vahvistaa aikuisen ja lapsen välistä suhdetta (Kanninen & Sigfrids 2012, 98). Myös toimintaan sisältyvä herkkuhetki liittyi hoivaamiseen ja mukavaan yhdessäoloon ryhmän kanssa.

Ryhmätilanne sisälsi myös leikkejä, joiden tavoitteena oli kehittää lasten vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaitoja. Vuorovaikutusleikkikerhon loppuksi lauloimme loppulaulun ”ystäväpiiri”. Tässä laulussa yksi lapsi kerrallaan nostaa käden ylös ja sanoo: ”Tässä on ystäväni Maija!” Sen jälkeen Maija jatkaa. Näin jatketaan koko kierros loppuun. Loppuksi kaikki nostavat kätensä ylös ja sanovat yhdessä ”Tässä ovat kaikki ystäviäni”. Loppulaulun tarkoituksena oli huomioida jokainen lapsi yksilöllisesti. Vuorovaikutusleikkikerhon edetessä huomasin, että kyseinen laulu ei ollut tälle kohderyhmälle sovellova, joten vaihdoin loppulauluksi ”suljen ihana soittorasian”- laulun.

Lapset ohjattiin poistumaan joka kerta eri tavoin vuorovaikutusleikkikerhosta. Esimerkiksi sitten, että aikuinen veti hänet viltin avulla pois tilasta. Lepohuoneesta poistuminen tapahtui yllätyksellisesti ja hauskaasti, jotta lapsille jäi positiivinen mielikuva vuorovaikutusleikkikerhosta.

6.2.1 Ensimmäinen vuorovaikutusleikkikerhokerta

Ensimmäisellä kerralla menimme vuorovaikutusleikkikerhoon tunnelia pitkin ryömien. Ohjasin lapset istumaan istuintyynyille ja kerroin, että tämä on ensimmäinen vuorovaikutusleikkikerhokerta. Työparini oli mukana vuorovaikutusleikkikerhossa. Kävimme ensimmäiseksi läpi vuorovaikutusleikkikerhon säännöt. Lauloin tämän jälkeen jokaiselle lapselle aloituslaulun "Sinä olet ihana". Sitten oli vuorossa pipien hoitaminen. Mikäli lapsi antoi suostumuksen pumpulilla silitykseen, niin silitin pipiä pumpulilla. Tämä antoi lapselle hoivan kokemuksen.

Seuraavaksi oli vuorossa herkkuhetki, jossa tarjosin lapsille rusinoita. Herkkuhetken tarkoituksena oli pitää mukava yhteinen hetki. Toisena leikkinä oli viltillä leyhytys. Lapset makasivat viltin alla ja minä heilutin vilttiä heidän yllään. Myös tämä leikki oli hoivaan liittyvä. Lapset saivat myös hauskan yhteisen kokemuksen, joka vahvisti kaveritaitoja. Ohjasin lapsia olemaan rennosti viltin alla samalla kun heilutin rauhallisesti vilttiä heidän yllään. Lopuksi lauloimme loppulaulun "Ystäväpiiri". Vedin lopuksi lapset yksitellen ikean kassilla pois lepohuoneesta.

Ensimmäinen vuorovaikutusleikkikerhokerta painottui hoivaan ja hauskaan yhdessäoloon. Harjoittelimme vuorovaikutusleikkikerhon sääntöjä ja struktuuria. Minulle oli tärkeää luoda lapsille positiivinen mielikuva vuorovaikutusleikkikerhosta. Tämä vaatii ohjaajalta joustamista, koska kyseessä on tehostetun tuen lapset. Tavoitteenani oli ohjata lapsia kannustaen ja kiinnittäen huomiota positiiviseen käytökseen.

6.2.2 Toinen vuorovaikutusleikkikerhokerta

Toisella kerralla lapset menivät vuorovaikutusleikkikerhoon muotopaloja pitkin hyppien. Työparini oli mukana vuorovaikutusleikkikerhossa. Kertasimme ensimmäiseksi läpi vuorovaikutusleikkikerhon säännöt. Sitten lauloin jokaiselle lapselle alkulaulun "Sinä olet ihana". Tämän jälkeen hoidin lapsien pipejä pumpulilla. Ensimmäisenä leikkinä oli vanutuppokosketus. Kosketin jokaista lasta yksitellen vanutupolla. Lapsella oli silmät kiinni ja hänen piti arvata mistä kosketin. Tämä leikki on hoivaan liittyvä leikki. Lapsi saa huolenpitoa ja hoivaavaa kosketusta turvalliselta aikuiselta. Tämän jälkeen oli herkkuhetki, jossa tarjosin lapsille rusinoita.

Seuraavaksi harjoittelimme tunnetaitoja katsomalle erilaisia nallenkuvia, joissa nallella on eri tunteita. Keskustelemme kuvista ja koetimme tunnistaa erilaisia tunteita. Lapsilta kysyttiin vuorotellen mikä tunne lapsella on kuvissa. Tämän jälkeen kuuntelimme kielinupun (2019) laulun "Miltä tuntuu nallesta". Laulu käsittelee tunteita. Laulun avulla harjoittelimme tunteiden tunnistamista.

Kolmantena leikkinä oli sanomalehden läpi isku ja koriin heittäminen. Tämä leikki haastoi lapsen kokeilemaan omia voimiaan. Leikki toimii myös tunteidensäätelyn keinona. Ohjasin lapsia kokeilemaan rohkeasti ja kannustin heitä. Tämä vuorovaikutusleikkikerhokerta sisälsi tunteiden tunnistamisen harjoittelemista ja tunteiden säätelyn harjoittelua. Loppulaulunä oli "ystäväpiiri". Tällä kerralla lapset poistuivat vuorovaikutusleikkikerhosta minun ja työparini reppuselässä.

6.2.3 Kolmas vuorovaikutusleikkikerhokerta

Tällä kerralla ohjasin lapset menemään vuorovaikutusleikkikerhoon ryömimällä esteiden ali. Työparini oli mukana vuorovaikutusleikkikerhossa. Kertasimme aluksi vuorovaikutusleikkikerhon säännöt. Lauloimme tämän jälkeen alkulaulun "Sinä olet ihana". Tämän jälkeen tarkistin kaikilta lapsilta, onko heillä pipejä.

Tämän jälkeen oli ensimmäinen leikki: vihreä ja punainen valo. Tässä leikissä minulla oli pala vihreää ja pala punaista kartonkia. Kerroin lapsille, että pitäessäni kädessä vihreää kartonkia lapset saavat liikkua sanomallani tavalla ja kun minulla on punainen kartonki, pitää pysähtyä heti. Otin käteeni vihreän kartongin ja ohjeistin lapsia hyppimään. Sitten otin punaisen kartongin. Tarvittaessa vihjasin lapsille pysähtymisestä. Toistin tämän kaksi tai kolme kertaa. Ohjeina oli lisäksi konttaaminen ja käsien taputus. Tämän leikin tarkoituksena oli pitää hauskaa kavereiden kanssa ja kannustaa lapsia haastamaan itsensä. Tämä kehitti lasten vuorovaikutus- ja kaveritaitoja.

Tämän jälkeen oli herkkuhetki, jossa tarjosin lapsille rusinoita. Toinen leikki oli erityinen käden-puristus. Tässä leikissä keksimme yhdessä lasten kanssa erilaisia kättelytyylejä. Esimerkiksi lyömme kädet yhteen. Tien tämän ensin jokaisen lapsen kanssa yksitellen. Lapset saivat halutessaan kätellä myös toisiaan keksimillään kättelytyyleillä. Tämän leikin avulla harjoittelimme kavereiden hellää koskettamista, joka kehittää lasten kaveritaitoja. Viimeisenä oli vuorossa loppulaulu ”Suljen ihanan soittoresian”. Vein lapset yksitellen pois lepohuoneesta huovalla vetäen.

6.2.4 Neljäs vuorovaikutusleikkikerhokerta

Ohjasin lapset menemään vuorovaikutusleikkikerhoon penkkiä pitkin kävelen. Kävelin ensin itse esimerkkinä penkkiä pitkin. Kun lapset olivat kävelleen yksitellen penkkiä pitkin, ohjasin heidät istumaan valmiiksi laitetuille istuintyynyille. Työparini oli mukana vuorovaikutusleikkikerhossa. Kävimme läpi vuorovaikutusleikkikerhon säännöt. Lauloimme sen jälkeen alkulaulun. Tämän jälkeen oli vuorossa pipien hoitaminen. Seuraavaksi oli vilttiin kääriminen leikki. Tässä leikissä jokainen lapsi käärittiin vuorollaan vilttiin. Lapsi sai itse päättää, jätetäänkö kasvot näkyviin. Kun lapsi oli käärittynä, niin muut lapset saivat halutessaan silittää häntä. Tämän leikin tarkoitus oli hoivata lasta ja huomioida hänet yksilöllisesti. Myös kaveritaitoja harjoiteltiin silittämällä kaveria hellästi. Tämä vahvisti myös lasten vuorovaikutustaitoja.

Tämän jälkeen oli herkkuhetki. Seuraavaksi oli kottikärry-leikki, jossa lapsi laittoi kädet maahan ja otin lapsen nilkoista kiinni ja lapsi käveli käsillään. Tämän leikin on tarkoitus haastaa lasta kokeilemaan rajojaan ja saamaan onnistumisen kokemuksia. Lisäksi harjoittelimme kaveri- ja vuorovaikutustaitoja kannustamalla yhdessä kaikkia. Viimeisen leikin jälkeen lauloimme loppulaulun, joka oli ”suljen ihanan soittoresian”. Tämän jälkeen vein lapset yksitellen pois siten, että lapsi laittoi jalkansa minun jalkojeni päälle ja kävelimme yhdessä pois lepohuoneesta.

6.2.5 Viides vuorovaikutusleikkikerhokerta

Tällä kerralla lapset menivät vuorovaikutusleikkikerhoon vanteen läpi pitäen toisiaan kädestä kiinni. Mikäli lapset eivät halunneet mennä käsi kädessä vanteen läpi, he menivät yksin vanteen läpi. Ohjasin lapset istumaan istuintyynyille. Työparini oli mukana vuorovaikutusleikkikerhossa. Kerroin lapsille, että tämä on viimeinen vuorovaikutusleikkikerhokerta. Kertasimme vuorovaikutusleikkikerhon säännöt ja lauloimme alkulaulun ”Sinä olet ihana”. Tämän jälkeen tarkistin kaikilta lapsilta, onko heillä pipejä. Ensimmäiseksi painoimme jokaisen lapsen käden jäljen paperille. Lapset saivat vuorollaan valita punaisen tai sinisen värin. Lapsen käsi maalattiin hänen valitsemallaan värillä ja hän sai painaa kätensä kuvan paperille. Tämä tehtiin jokaisen lapsen kanssa yksitellen. Ihastelemme yhdessä jokaisen lapsen käden jälkeä. Käden painamisen tarkoituksena oli huomioida jokainen lapsi yksilöllisesti.

Tämän jälkeen oli herkkuhetki, jolla tarjosin viimeisen kerran kunniaksi muumikeksejä. Kerroin lapsille, että meillä on vielä yksi leikki ja sitten loppulaulu. Tämän jälkeen oli vuorossa saippuakuplien poksautus. Puhalsin saippuakuplan ja pyysin lasta poksauttamaan sen esimerkiksi sormella tai nenällä. Tein tämän jokaisen lapsen kanssa ensin yksitellen ja sitten lapset saivat poksauttaa saippuakuplia yhdessä. Tämän leikin tarkoituksena oli harjoitella kavereiden huomioimista antamalla jokaisen poksauttaa saippuakuplia rauhassa omalla vuorollaan. Poksautelessaan saippuakuplia yhdessä, lapset saivat viettää kavereiden kanssa hauskan ja iloisen hetken. Tämän oli tarkoitus vahvistaa kaveritaitoja. Lopuksi lauloimme loppulaulun ”Suljen ihanan soittorasian”. Tällä kerralla poistuimme, niin että kannoimme työparini kanssa lapset yksitellen peiton avulla pois lepohuoneesta.

6.3 Arviointi

Ohjasin suunnitelmani mukaisesti viisi vuorovaikutusleikkikerhokertaa, jotka toteutettiin huhti- ja toukokuun aikana 2024. Vuorovaikutusleikkikerhoon osallistui kolme tehostetun tuen lasta. Lasten poissa-olojen takia kaikki kolme lasta olivat paikalla vain yhdellä vuorovaikutusleikkikerhokerralla.

Mielestäni vuorovaikutusleikkikerhoon valitut lapset muodostivat haastavan ryhmän, jonka ohjaaminen vaati paljon joustamista. Erään lapsen oli vaikea istua pieniäkin hetkiä aloillaan, joten annoin hänen kävellä nukkarissa ja seurata samalla vuorovaikutusleikkikerhoa. Vuorovaikutusleikkikerhokerrat oli suunniteltava lyhyiksi, koska lasten keskittyminen oli lyhytjänteistä. Vuorovaikutusleikkikerhossa oli mukana jokaisella kerralla työparini. Hänen mukana olonsa helpotti ohjaamistani, koska hän pystyi tarvittaessa poistumaan tilasta hetkeksi lapsen kanssa.

Vuorovaikutusleikkikerhoa ohjattaessa huomasin, että eri tavoin tapahtunut siirtyminen ja poistuminen vuorovaikutusleikkikerhoon innosti lapsia. Esimerkiksi vuorovaikutusleikkikerhoon meneminen tunnelia pitkin ja poistuminen ikean- kassin kyydissä saivat lapset riemuitsemaan. Tämä oli yllätyksellinen elementti vuorovaikutusleikkikerhossa ja sai lapset motivoitumaan vuorovaikutusleikkikerhoon.

Lepohuone oli tilana hyvä vuorovaikutusleikkikerhon ohjaamiseen. Se oli tilana rauhallinen ja sain rajattua sitä pienemmäksi sermin ja nojatuolin avulla. Tämä paransi lasten keskittymistä, koska he eivät pystyneet liikkumaan koko lepohuoneen alueella, jos heillä oli tarve liikkua vuorovaikutusleikkikerhon aikana. Pidin jokaisen vuorovaikutusleikkikerhokerran lepohuoneessa. Tämä oli mielestäni hyvä ratkaisu, koska tähän vuorovaikutusleikkikerhoon osallistuneet lapset hyötyvät rutiineista ja struktuurista. Tämän vuoksi vuorovaikutusleikkikerhon pysyvä runko oli mielestäni toimiva. Lapset osasivat ennakoida toiminnan kulun. Tämä auttoi lapsia keskittymään paremmin.

Alkulaulu oli jokaiselle lapselle yksilöllisesti suunnattu. Osalle lapsista oli vaikea kuunnella itselle suunnattu laulu. He saattoivat kääntää katseen pois tai laittaa kädet korville. Viimeisillä vuorovaikutusleikkikerhokertoilla osalle oli helpompaa kuunnella alkulaulua.

Valitsin vuorovaikutusleikkikerhoon lyhyitä leikkejä, joita lapset tekivät yksilöllisesti. Tähän vuorovaikutusleikkikerhoon valituista lapsista osa otti kontaktia muihin lapsiin esimerkiksi silittämällä, kun annoin siihen mahdollisuuden. Mielestäni yksilöllisesti suoritettut leikit kuten vanutuppokosketus olivat sopivia tähän vuorovaikutusleikkikerhoon osallistuneille lapsille. Saippuakuplia poksautellessa ja viltin alla leyhyteltävänä olleessaan lapset pystyivät iloitsemaan ja saamaan mukavia kokemuksia yhdessä, ilman suorituspainetta. Huomasin, nallekortteja ja ”miltä tuntuu nallesta”- laulua käyttäessäni, että lapset olivat kiinnostuneita kuvista ja laulusta. Olisin voinut hyödyntää kuvia enemmänkin vuorovaikutusleikkikerhossa.

Vuorovaikutusleikkikerhoa ohjatessani huomasin, että jos leikki oli liian vaativa, niin lapset hermostuivat ja turhautuivat. Näin kävi esimerkiksi sanomalehden läpi- isku ja koriinheitto- leikissä. Tämän huomattuani valikoin vuorovaikutusleikkikerhoon sellaisia leikkejä, joissa ei tule suorituspainetta, vaan leikit ovat helppoja. Lapset olivat pääasiassa kiinnostuneita vuorovaikutusleikkikerhoon valituista leikeistä ja he osallistuivat niihin hyvin.

Lapsilla oli ajoittain haasteita kerhon sääntöjen noudattamisessa. Huomasin, että joustaminen ja positiivinen ohjaaminen auttoi lapsia palaamaan takaisin leikkien pariin. Oli myös tärkeää pysyä itse rauhallisena, vaikka lapset alkoivat esimerkiksi juoksemaan ympäriinsä kesken leikkien.

Herkkuhetkellä lapset istuivat paikallaan ja he olivat rauhallisia. Vuorovaikutusleikkikerhon edetessä he osasivat jo odottaa herkkuhetkeä. Yllätykseni lapset tyytyivät antamiini rusinoihin, eivätkä vaatineet niitä lisää. Lasten kesken vallitsi positiivinen vuorovaikutus ja he odottivat omaa vuoroaan saada herkkuja.

Lapset antoivat vaihtelevasti palautetta vuorovaikutusleikkikerhosta. Ensimmäisillä kerroilla he eivät halunneet antaa palautetta, mutta viimeisillä kerroilla he värittivät palauteleimakkeesta naaman ja antoivat lyhyitä sanallisia kommentteja vuorovaikutusleikkikerhosta. Lapset värittivät hymyilevän tai iloisen ilmeen. Kukaan ei värittänyt alakuloista ilmettä. Lapset kommentoivat kerhoa sanallisesti ”kiva” tai ”mukava”. Erään lapsen huoltaja kertoi, että lapsi oli kertonut kotona, että vuorovaikutusleikkikerho oli kiva.

Vuorovaikutus- kaveri- ja tunnetaitojen kehittämisen vaatii enemmän kuin viisi ohjattua kertaa. Lapset alkoivat vasta tottua vuorovaikutusleikkikerhoon ja sen rutiineihin. Mikäli vuorovaikutusleikkikerhokertoja olisi ollut enemmän, niin olisin voinut lisätä haastavampia leikkejä. Vuorovaikutusleikkikerho painottui lasten haasteiden vuoksi yksilöllisiin leikkeihin, joissa oli mahdollisuus huomioida kaveria esimerkiksi silittämällä.

7 POHDINTA

Lapsen oikeus tukeen varhaiskasvatuksessa on määrätty varhaiskasvatuslaissa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3a luku 15a§). Laki on uusi, joten monissa varhaiskasvatusryhmissä käytänteet tuen antamisen suhteen ovat vasta muotoutumassa. Kehittämistyön aihe on ajankohtainen, sillä se tarjoaa keinon ryhmämuotoisen tehostetun tuen tarjoamiseen kohdennetulle pienryhmälle.

Tehostettua tukea annetaan matalalla kynnyksellä. Ajoissa annettu tuki ehkäisee ongelmien kasaantumista. (Alila 2022, 20). Tuen antamisella voidaan siis vaikuttaa lapsen tulevaisuuteen merkittävästi. Sandbergin (2023, 169) mukaan haasteet vuorovaikutustaidoissa voivat edesauttaa syrjäytymistä. Näitä taitoja harjoittelemalla lapset pystyvät toimimaan paremmin muiden lasten kanssa ja tulevat hyväksytyiksi vertaisryhmässään. Ohjaamani vuorovaikutusleikkikerho toimi siis varhaisena tukena tehostetun tuen lapsille.

Suunnittelin vuorovaikutusleikkikerhon siihen osallistuneiden lasten tarpeiden mukaan. Lapset olivat minulle entuudestaan tuttuja, joten pystyin suunnittelemaan vuorovaikutusleikkikerhon, joka tuki juuri heidän tarpeitaan. Otin suunnittelussa huomioon lasten tuen tarpeet. Tämä näkyi muun muassa siinä, että vuorovaikutusleikkikerhokerrat kestivät noin 15–20 minuuttia, koska kerhoon osallistuneilla lapsilla oli haasteita keskittymisessä.

7.1 Kehittämistyön tuotoksen ja toteutuksen pohdinta

Kehittämistyö on tehty työelämästä tulleen toimeksiantona. Kehittämistyöllä vastattiin toimeksiantajan tarpeeseen. Kehittämistyön tarkoituksena oli ohjata vuorovaikutusleikkikerho tehostetun tuen piirissä oleville lapsille. Tavoitteena oli kehittää tehostettua tukea pienryhmäohjauksena. Vuorovaikutusleikkikerhossa harjoittelimme toimeksiantajan pyynnöstä lasten kanssa vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaitoja.

Vuorovaikutusleikkikerhoon valituilla lapsilla on haasteita tarkkaavuudessa, omatoiminnanohjauksessa sekä kielellisessä ilmaisussa. Syrjämäen (2018, 18) mukaan nämä ovat yhteydessä haasteisiin vuorovaikutuksessa ja leikissä kavereiden kanssa. Vuorovaikutusta kavereiden kanssa on hyvä tukea, jos lapsi ei pysty menemään itsenäisesti leikkiin mukaan tai hänellä on haasteita kaveritaidoissa.

Vuorovaikutusleikkikerhossa lapset saivat hoivan kokemuksia ja tulivat hyväksytyiksi omina itsenään. Leikkeihin ja toimintaan osallistuminen oli vapaaehtoista ja lapset saivat myös seurata sivusta. Ohjasin lapsia kiinnittäen huomioita positiiviseen käytökseen. Vuorovaikutusleikkikerhoon valituilla lapsilla on haasteita esimerkiksi käyttäytymisessä ja sääntöjen noudattamisessa, joten positiivisen ohjauksen avulla he saivat onnistumisen kokemuksia.

Mielestäni tehostetun tuen lapsille pidetty ryhmämuotoinen ohjaus eli vuorovaikutusleikkikerho voi parantaa myös koko varhaiskasvatusryhmän ilmapiiriä. Lasten haastava käytös vie aikaa aikuisilta ja kun lapsille opetetaan vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaitoja, voi heidän olla helpompi liittyä leikkeihin kavereiden kanssa ja toimia ryhmän jäsenenä.

Lapsen haastava käytös voi joskus tuntua ryhmän muista lapsista pelottavalta. Kun lapsen kanssa harjoitellaan nimeämään ja käsittelemään hankalia tunteita, niin hänen on helpompi olla vuorovaikutuksessa kavereiden kanssa. Tämä ehkäisee leikeistä ja kavereiden seurasta syrjään jäämistä.

Pelkästään tehostetun tuen lapsille ohjattu vuorovaikutusleikkikerho oli ajoittain haastavaa, koska lasten haastava käytös vei aikaa. Työparini pystyi poistumaan tarvittaessa tilasta lapsen kanssa, jos se oli tarpeen. Ohjaaminen vaati itseltäni paljon joustamista, koska tähän vuorovaikutusleikkikerhoon valitut lapset harjoittelevat joustamista ja sääntöjen noudattamista.

Osaa lapsista olisi mielestäni tukenut paremmin vuorovaikutusleikkikerho, jossa olisi ollut ”tukilapsi” näyttämässä esimerkkiä. Tällöin olisi ollut mahdollisuus harjoitella vielä enemmän vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaitoja. Tällä lapsiryhmällä toteutettuna vuorovaikutusleikkikerho keskittyi suurimalta osin yksilöllisiin leikkeihin, koska osa lapsista ei halunnut ottaa kontaktia muihin lapsiin.

Työskentelen varhaiskasvatusryhmässä, johon tein kehittämistyöni. Tämän vuoksi yhteistyö toimeksiantajan kanssa oli tiivistä ja helppoa. Tunsin entuudestaan vuorovaikutusleikkikerhoon osallistuneet lapset, joten pystyin suunnittelemaan vuorovaikutusleikkikerhon heidän tarpeitaan vastaavaksi. Tätä kohderyhmää ajatellen oli tärkeää, että vuorovaikutusleikkikerhon ohjasi tuttu aikuinen. Vuorovaikutusleikkikerhossa mukana ollut työparini oli myös lapsille entuudestaan tuttu, koska hän työskenteli ryhmäavustajana lasten varhaiskasvatusryhmässä.

Valitsemani kehittämistyön menetelmä oli lineaarinen malli. Mielestäni se sopi hyvin omaan kehittämistyöhöni. Lineaarisessa mallissa on selkeä tavoite, joka itselleni oli tehostetun tuen kehittäminen pienryhmäohjauksena. Tavoitteen määrittelyn jälkeen on suunnittelu, joka omassa kehittämistyössäni tarkoitti vuorovaikutusleikkikerhon suunnittelua. Toteutusvaiheessa ohjasin vuorovaikutusleikkikerhon tehostetun tuen lapsille. Päätätamis- ja arviointivaiheessa arvioin kehittämistyötäni kehittämistyön raportissa.

Kehittämistyöni tavoite eli tehostetun tuen kehittäminen pienryhmäohjauksena saavutettiin osittain. Varhaiskasvatuksessa lapsiryhmät vaihtuvat vuosittain, kun lapsia siirtyy isompien ryhmiin ja uusia lapsia tulee tilalle pienempien ryhmistä. Tämä vaikuttaa siihen miten esimerkiksi tehostetun tuen lapsille voi pitää pienryhmäohjausta. Tässä varhaiskasvatusryhmässä vuorovaikutusleikkikerhoa jatkettiin koko varhaiskasvatusryhmälle pienryhmissä toteutettuna, koska tehostetun tuen lapsia ei enää syksyllä 2024 ollut kuin kaksi.

Lasten keskinäinen suhde vaikuttaa siihen, voiko tehostettua tukea tarjota pienryhmäohjauksena pelkästään tehostetun tuen lapsille. Voi olla, että lapsia ei hyödytä olla samassa pienryhmässä esimerkiksi sen vuoksi, että provosoivat toisiaan esimerkiksi negatiivisella käytöksellä. Tällöin ei pystytä kehittämään heidän taitojaan, vaan ohjaajan aika menee lasten haastavan käytöksen hillitsemiseen. Omalla kohdallani oli helppo valikoida pienryhmä tehostetun tuen lapsista, koska heitä oli useampi varhaiskasvatusryhmässä.

Jälkeenpäin ajateltuna olisin voinut rajata kehittämistyön pelkästään esimerkiksi kaveritaitojen harjoitteluun. Kolme harjoiteltavaa osa-aluetta oli mielestäni liikaa, koska vuorovaikutusleikkikerho-kertoja oli vain viisi. Toisaalta harjoiteltavat asiat liittyivät vahvasti toisiinsa, joten niiden yhdistäminen oli perusteltua.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Kehittämistyötä tehdessä pitää saada suostumus ihmisiltä, jotka siihen osallistuvat. Heillä on myös oikeus saada tietoa kehittämistyöstä ja heidän tulee myös ymmärtää kehittämistyön sisältö. Osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja kehittämistyöhön osallistuvien pitää olla kykeneviä tekemään päätöksiä. (Hirsjärvi ym. 2007, 25.)

Vuorovaikutusleikkikerhoa varten tein kirjallisen suostumuslomakkeen (Liite 2.) vuorovaikutusleikkikerhoon valittujen lasten huoltajille. Kaikkien lasten huoltajat suostuivat lasten vuorovaikutusleikkikerhoon osallistumiseen. Lapsilla mahdollisuus kieltäytyä vuorovaikutusleikkikerhoon tai leikkeihin osallistumisesta.

Kehittämistyötäni varten tein opinnäytetyösopimuksen. En tarvinnut tutkimuslupaa kehittämistyötäni varten, koska en kerännyt henkilötietoja kehittämistyötäni varten. Tietosuojailmoitusta varten olin yhteydessä Savonian tietosuojavastaavaan. Minun ei tarvinnut tehdä tietosuojailmoitusta, koska kirjoitin kehittämistyöni siten, että lapset eivät tule tunnistetuksi. Tämän vuoksi en kerro mihin varhaiskasvatussyksikköön tai varhaiskasvatuserhmään teen kehittämistyöni. En myöskään tuo esille yksilöllisiä asioita vuorovaikutusleikkikerhoon osallistuneista lapsista kuten ikä tai sukupuoli. Kuvaan vuorovaikutusleikkikerhoa yleisellä tasolla.

Lähdekirjallisuus tulee valita tarkasti. Tätä kutsutaan lähdekritiikiksi. Se tarkoittaa sitä, että lähdekirjallisuudesta selvitetään ketkä ovat arvostettuja kirjailijoita kehittämistyön kohteen alalla. Arvostuksen merkinä on esimerkiksi se, että kirjoittajan nimi toistuu usein lähdekirjallisuudessa. Lähteitä valitessa tulee kiinnittää huomioita lähteiden ikään ja niiden alkuperään. Uusimpien lähteiden käyttö on suositeltavaa, koska monesti tutkimustieto uudistuu nopeasti. Alkuperäinen tieto on voinut muuttua sitä lainatessa, joten on hyvä käyttää myös alkuperäisiä lähteitä, vaikka ne voivat olla vanhoja. (Hirsjärvi ym. 2007, 109.)

Käytin mahdollisimman tuoreita lähteitä kehittämistyössäni. Pyysin apua lähteiden etsintään kirjastosta, jotta saisin tietoa lähteiden hakemisesta. Tutustuin myös Savonian eettisiin ohjeistuksiin reppussa (Savonia, n.d).

Kehittämistyössäni kohderyhmäni oli pieni, joten en pysty tekemään yleisiä päätelmiä tehostetun tuen lasten pienryhmätoiminnasta. Tekemäni havainnot ja arviot vuorovaikutusleikkikerhosta koskevat vain tätä vuorovaikutusleikkikerhoryhmää.

7.3 Ammatillinen kasvu

Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssit ovat: Eettinen osaaminen varhaiskasvatuksessa, asiakastyön osaaminen varhaiskasvatuksessa, verkosto- ja palvelujärjestelmäosaaminen varhaiskasvatuksessa, kriittinen ja osallisuutta edistävä yhteiskuntaosaaminen varhaiskasvatuksessa, Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen varhaiskasvatuksessa ja työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen varhaiskasvatuksessa. (Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto 2024.)

Koen kehittyneeni kehittämistyöni aikana ammatillisesti Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetensseja ajatellen. Olen aiemmalta koulutukseltani Sosionomi (AMK) ja nyt täydensin työn ohella tutkin-
toni Varhaiskasvatuksen sosionomiksi. Olen työskennellyt varhaiskasvatuksessa useamman vuoden Varhaiskasvatuksen lastenhoitajana ja Varhaiskasvatuksen opettajan sijaisuuksia tehden. Koen saaneeni omaan työhöni uusia näkökulmia.

Mielestäni asiakastyön osaaminen varhaiskasvatuksessa kehittyi itselläni kehittämistyön tekemisen avulla. Vuorovaikutusleikkikerhon ohjaaminen tehostetun tuen lapsille auttoi kehittämään omaa ohjaamistani vieläkin positiivisemmaksi. Koen, että kehityin lasten taitotasojen arvioimisessa, koska vuorovaikutusleikkikerho piti suunnitella lasten ehdoilla ja erityisesti tukea tarvitsevat lapset tarvitsevat toiminnan yksilöllistä suunnittelua.

Työyhteisö osaamiseni kehittyi kehittämistyötä tehdessäni. Tein yhteistyötä työparini kanssa, jo-ka osallistui vuorovaikutusleikkikerhoon. Lisäksi tein yhteistyötä kehittämistyössäni Varhaiskasvatuksen erityisopettajan, päiväkodinjohtajan ja varhaiskasvatusryhmän kasvattajien kanssa. Mielestäni työyhteisö osaaminen on tärkeää, sillä tiimityö ja moniammatillinen yhteistyö on tärkeä osa Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa.

Kehittämistyössä minun piti ottaa huomioon jokainen lapsi yksilöllisesti, joten se kehitti eettistä osaamistani. Turvallisuus on osa eettistä osaamista, joka näkyi vuorovaikutusleikkikerhossa siten, että lapsille piti luoda turvallinen ilmapiiri vuorovaikutusleikkikerhossa.

Aluksi minun tavoitteenani oli saada kehittämistyö valmiiksi toukokuussa 2024, mutta koin opiskelun ja työn yhdistämisen raskaaksi, joten siirsin omaa tavoiteaikaani syksyyn 2024. Tein kehittämistyön yksin. Tämä mahdollisti kehittämistyön tekemisen omien aikataulujeni mukaan.

Kehittämistyön aihe löytyi helposti ja se oli hyödyllinen toimeksiantajalleni. Työsuunnitelmavaiheessa oli ajoittain haasteellista löytää oikea suunta ja tavoite kehittämistyölle. Näiden selkiydyttyä, oli helpompi aloittaa kehittämistyön raportin kirjoittaminen. Yhdistin kehittämistyötäni pedagogiseen harjoitteluuni ja mielestäni tämä oli hyvä ratkaisu, jolla sain hyödynnettyä pedagogisen harjoittelun kehittämistyössäni.

7.4 Kehittämistyön hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Vuorovaikutusleikki kerho tukee kaikkien lasten vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaitoja, joten mielestäni sitä voitaisiin käyttää jokaisessa varhaiskasvatusryhmässä. Mielestäni erityisesti syksyisin voisi hyödyntää vuorovaikutusleikkikerhoa lapsien ryhmäytymisessä.

Mielestäni tärkeä jatkotutkimus tai kehittämisidea olisi tuen piirissä olevien lasten itsetunnon tutkiminen tai kehittäminen. Vuorovaikutusleikkikerhoa ohjatessani huomasin, että monelle yksilöllinen huomioiminen ja positiivisen palautteen vastaanottaminen oli vaikeaa. Varhaiskasvatuksessa työskennellessäni olen huomannut, että tukea tarvitsevat lapset saavat enemmän negatiivista kuin positiivista palautetta.

LÄHTEET

- Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus
- Alila, K. 2022. Lainsäädännöllinen kehys tuen uudistukselle varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heiskanen, N. & Syrjämäki M. (toim.) Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 14–37.
- Hakala, J.T. 2022. Hyvä, parempi, valmis. Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus
- Halttunen, R. 2012. ”Kukaan ei halua pelata mun kanssa”. Vertaissuhteet ja leikki lapsilla, joilla on itsesäätelyn pulmia. Pro gradu- tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201206061815> Viitattu 4.2.2024.
- Heiskanen, N., Pyökkimies, M. & Syrjämäki, M. 2022. Lapsen tuen prosessi ja pedagoginen jatkumo. Teoksessa Heiskanen, N. & Syrjämäki M. (toim.) Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 38–56.
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2020. Leikin ensiaskeleita. Teoksessa Hujala E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5. uudistettu painos. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523700758>. Viitattu 16.10.2024
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13.osittain uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Jantunen, T., Suutarla, S. & Heino, N. 2019. Leikin Taikaa. Miksi leikki on niin tärkeää? Helsinki: Into Kustannus Oy
- Jernberg, A.M., & Booth, P.B. 2003. Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy
- Kanninen, K. & Sigfrids A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus
- Kauppila, R. A. 2000. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä: PS-kustannus
- Keltikangas- Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY
- Keltikangas- Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY
- Kielinuppu 2019. Miltä tuntuu nallesta? Video. Youtube-videopalvelu, julkaistu 20.05.2019. <https://www.youtube.com/watch?v=JFDAoFN2ndY>. Viitattu 4.5.2024.
- Laaksonen, V. 2022. Kaveritaidot varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-Kustannus
- Launonen, K. 2023. Vuorovaikutus. Kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. 6. uudistettu painos. Opike
- Luttinen, H. 2006. Miten vuorovaikutusleikki tukee lapsen sosiaalisia taitoja vuoropäiväkodissa? Pro gradu- tutkielma. Erityispedagogiikan laitos. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2006553> Viitattu: 6.2.2024

- Määttä, S., Koivula, M., Huttunen, K., Paananen, M., Närhi, V., Savolainen, H. & Laakso, M. 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Tilannekartoitus. Raportit ja selvitykset 2017:17. Opetushallitus ja Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf Viitattu 6.2.2024
- Nummenmaa, L. 2010. Tunteiden psykologia. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- OPH, 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Verkkojulkaisu.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf Viitattu 13.1.2024
- OPH, 2024. Mitä on varhaiskasvatus? Verkkojulkaisu. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>. Viitattu 6.7.2024
- Poikela, L. 2020. Nyt satuillaan- laulukirja. Verkkojulkaisu.
<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Nyt-satuillaan.pdf>. Viitattu: 5.5.2024
- Saari, A., Lyytinen, P., Ahonen, T. & Lyytinen, H. 2023. Varhaislapsuus. Teoksessa: Pulkkinen, Ahonen & Ruoppila (toim.) Ihmisen psykologinen kehitys. 10. Uudistettu painos. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523703834>. Viitattu 16.10.2024
- Sainio, T., Pajulahti, R. & Sajaniemi, N. 2020. Näin tuet lapsen itsesäätelyä. Hyvinvoinnin pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus
- Sandberg, E., 2023. Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus
- Savonia. n.d. Eettinen ohjeistus. Verkkosivu. <https://amksavonia.sharepoint.com/sites/reppu-opinnaytetyo/SitePages/Eettinen-ohjeistus.aspx>. Viitattu 22.10.2024
- Sinkkonen, J., 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. 1. Painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim
- Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto 2024. Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssit. Verkkojulkaisu. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/12/Varhaiskasvatuksen-sosionomikompetenssit-2023.pdf>. Viitattu: 10.09.2024
- Suomen Theraplay- yhdistys Ry. n.d. a. Mitä on Ryhmätheraplay? Verkkojulkaisu.
<https://theraplay.fi/theraplay-yhdistys/mita-on-theraplay-2/mita-on-ryhmatheraplay/>. Viitattu 19.11.2023
- Suomen Theraplay- yhdistys Ry. n.d. b. Mitä on Theraplay ?. Verkkojulkaisu. <https://theraplay.fi/theraplay-yhdistys/mita-on-theraplay-2/mita-on-theraplay/>. Viitattu 19.11.2023
- Syrjämäki, M. 2020. Vertaisvuorovaikutusta vahvistamassa. e-Erika. Erityispedagogista tutkimusta ja koulutuksen arviointia- verkkolehti. Numero 1, 2020. 18–24. <https://journals.helsinki.fi/e-erika/issue/view/136/73>. Viitattu: 4.10.2024
- Toikko, T. & Rantanen, S. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. Korjattu painos. Verkkokirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-7732-4> Viitattu: 23.3.2024
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540#L3>. Viitattu 13.1.2024

LIITE 1: LASTEN PALAUTELOMAKE

Millainen mieli Sinulle jäi vuorovaikutusleikkikerhosta. Valitse kasvot, joka kuvaa parhaiten mielentilaa.

Osaatko kertoa, miksi Sinulle jäi juuri valitsemasi kasvojen mukainen mielentila?

LIITE 2: SUOSTUMUS VUOROVAIKUTUSLEIKKIKERHOON

VUOROVAIKUTUSLEIKKIKERHO

Täydennän työn ohella Sosionomin tutkintoani varhaiskasvatuksen opinnoilla, joihin kuuluu opinnäytetyön tekeminen. Pidän opinnäytetyöhöni liittyen vuorovaikutusleikkikerhoa, jossa minulla on mukana ryhmäavustajamme Sami. Vuorovaikutusleikkikerho kokoontuu viisi kertaa ja siihen pääsee osallistumaan kolme lasta. Vuorovaikutusleikkikerho kestää noin 20 minuuttia. Kerään opinnäytetyötäni varten havaintoja lapsista. Kirjoitan opinnäytetyössäni vuorovaikutusleikkikerhosta ja osallistujista siten, että he eivät ole tunnistettavissa.

Kaikki lapset eivät valitettavasti pääse mukaan, koska haluan pitää ryhmän pienenä. Toivottavasti lapsenne _____ pääsee osallistumaan Vuorovaikutusleikkikerhoon. Ryhmä pysyy koko ajan samana.

Vuorovaikutusleikkikerhossa on joka kerta sama runko. Toiminnassa painottuu vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaidot. Pidämme hauskaa yhdessä ja leikimme vuorovaikutus-, kaveri- ja tunnetaitoja kehittäviä leikkejä. Vuorovaikutusleikkikerhossa aikuiset johtavat kerhon toimintaa.

Lapseni _____ saa osallistua Vuorovaikutusleikkikerhoon: Kyllä _____ Ei _____

Pvm. ____/____/____ Allekirjoitus _____

Annan mielelläni lisätietoa vuorovaikutusleikkikerhosta ja opinnäytetyöstäni.

Ystävällisin terveisin,

Enni Kettunen